

The Halachic Challenges of living at home with a non-religious child or spouse

Shiur# 380 | July 23rd 2022

רש"י פרשת בלק פרק כה פסוק ו

והמה בוכים - נתעלמה ממנוו הלכה כל הבועל ארמית קנאים פוגעים בו געו כלם בבכיה. בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא, שנאמר ויטחן עד אשר דק וגו' וכאן רפו ידיו, אלא כדי שיבא פינחס ויטול את הראוי לו:

"יפקד ה' א-להי הרוחת" - מדוע לא ביקש משה על זה עד עתה, ולא תיכף שנודע לו כי לא ייכנס לארץ ישראל? רק הענין, שקודם מעשה זמרי חשב כי בטח פינחס קדוש ה' ימלא מקומו. אבל עתה, אחרי שראה קנאתו לשם ה', אף שהיה דבר גדול מאוד, שלא נערוך אליו קדושתו, והשם יתברך אמר "הנני נתן לו את בריתי שלום", וגם "ותעצר המגפה מעל בני ישראל" (במדבר כ"ה, ח'), אף על פי כן אמר משה רבינו עליו השלום, אין קנאי יכול להיות מנהיג ישראל, לזאת ביקש "יפקד" וכו'.

(אמת ואמונה, תתקד - לרבי מנחם מנדל מקוצק)

פעם יצא רינון על אחד היהודים בעיירה ראטין, רצו תושבי העיר לעשות בו שפטים, באו ושאלו את פי הצדיק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא בעל "אוהב ישראל" שעבר במקום.

לא הסכים עמם הצדיק לעשות כן. שאלוהו האנשים:

— והרי כתוב "קנאים פוגעים בו"?

— קנאים היינו צדיקים — השיב הרבי — "פוגעים" לשון תפילה (ויפגע במקום), צדיקים מתפללים עליו, שישוב בתשובה שלימה...

תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק ט הלכה ז

כתיב [שם כה ז] וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן מה ראה ראה את המעשה ונזכר להלכה הבועל ארמית הקנאים פוגעין בהן. תני שלא ברצון חכמים. ופינחס שלא ברצון חכמים א"ר יודה בר פזי ביקשו לנדותו אילולי שקפצה עליו רוח הקודש ואמרה [שם יג] והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וגומר.

איגרת השמד

אומר, שהמפורסם בדברי רבותינו זכרונם לברכה שישראל בימי משה קודם צאתם ממצרים הפסידו דרכם והפרו ברית מילה, ולא היה בהם מהול אלא שבט לוי בלבד, עד שבאה מצות פסח ואמר האל למשה: "כל ערל לא יאכל בו" (שמות י"ב מ"ח) וצוום בעשית המילה. כך אמרו חכמינו זכרונם לברכה: משה היה מל ויהושע פורע ואהרן מוצץ ואספו ערלות חמרים חמרים והיה דם מילה מתערב בדם פסח, ובזה היו ראויים ליגאל, והוא דבר האל יתברך ליחזקאל (יחזקאל ט"ז ו') "ואראך מתבוססת בדמיך" (שיר השירים רבה א' ומכילתא שמות בא פ"ה). ואמרו עליהם השלום, שהם קלקלו בעריות לדבר ה' יתברך (יחזקאל כ"ג ב') "בן אדם שתים נשים בנות אם אחת היו" (יומא ע"ה א'). ועם היותם בזה הענין הרע בשביל שאמר משה רבינו עליו השלום "והן לא יאמינו ליי" (שמות ד' א') האשימו ה' על זה ואמר לו: משה! הם מאמינים בני מאמינים דכתיב (שמות ד' ל"א) "ויאמן העם", ובני מאמינים דכתיב (בראשית ט"ו ו') "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה", אבל אתה אין סופך להאמין דכתיב (במדבר כ' י"ב) "יען לא האמנתם בי להקדישני!" ונענש לאלתר כמו שביארו עליהם השלום (שבת צ"ז א'): החושד בכשרים לוקה בגופו, מנא לן? ממשה! וכמו כן ישראל בימי אליהו היו כולם עובדי עבודה זרה ברצון בעוונותיהם, לבד "שבעת האלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו" (מלכים א' י"ט י"ח), ועם כל זה כשעמד ללמוד חובה על ישראל בחורב כמו שאמר (מלכים א' י"ט ט' - י') "ויאמר לו מה לך פה אליהו ויאמר קנא קנאתי לה' אלהי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל". אמר לו: שמא בריתך! אמר לו: "אף מזבחותיך הרסו!" אמר לו: שמא מזבחך? אמר לו: "ואת נביאיך הרגו בחרב". אמר לו: והרי אתה קיים? אמר לו: "ואותר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה", השיבו הקדוש ברוך הוא: עד שאתה מלמד חובה על ישראל לא היה לך ללמוד על אומות העולם שיש להן בית הועד בית לעבודה זרה ותלמד חובה על ישראל, שנאמר (ישעיה י"ז ב'): "עזבות ערי ערוער", "לך שוב לדרכך מדברה דמשק". כל זה מובן לחכמים במדרש חזית (שיר השירים רבה א' ו'). וכמו כן ישראל בזמן ישעיה הרבו עוונות כמו שאמר (ישעיה א' י'): "הוי גוי חוטא עם כבד עון", והיו בהם עובדי עבודה זרה כמו שאמר (ישעיה נ"ז ח'): "ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרונו", והיו בם כמו כן שופכי דמים, כמו שנאמר (ישעיה א' כ"א): "איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים", וכמו כן מחללי שם שמים, כמו שאמר (ישעיה כ"ב י"ג): "אכול ושתה כי מחר נמות", ובזו מצות ה' כמו שאמר (ישעיה ל' י"א): "סורו מני דרך הטו מני ארח השביתו מפנינו את קדוש ישראל". ועם כל זה בשביל שאמר "ובתוך עם טמא שפתיים אנכי יושב" (ישעיה ו' ה') מיד "ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה - ויגע על פי ויאמר הנה נגע זה על שפתיך וסר עונך וחטאתך תכופר"

(ישעיה ה' ו' - ז') ולא כופרה עד שהרגו מנשה כאשר אמרו עליהם השלום (סנהדרין ק"ג ב'). וכאשר עמד המלאך ולמד חובה על יהושע בן יהוצדק בשביל בניו שהיו נושאים נשים שאינן ראויות לכהונה הרחיקו האל, כמו שאמר (זכריה ג' ב'): "יגער ה' בך השטן ויגער ה' בך הבוחר בירושלים הלא זה אוד מוצל מאש". **אם כך נענשו עמודי עולם: משה, אליהו, ישעיהו ומלאכי השרת כשנשאו בעדת ישראל מעט דברם, כל שכן קל מקלי עולם יתיר לשונו על קהלות ישראל, חכמים ותלמידיהם, כהנים ולוים, לקרא אותם פושעים ורשעים וגוים ופסולי עדות וכופרים בה' אלהי ישראל! וכותב הדבר הזה בכתב ידו! ומה יהיה עונשו? והם לא מרדו באל לבקש ערבות והנאה! ולא עזבו הדת ורחקו ממנה להשיג מעלה ותענוג הזמן! כי מפני חרבות נדדו, מפני חרב נטושה, ומפני קשת דרוכה, ומפני כובד מלחמה! ולא ידע זה האיש שאלו שאינם פושעים ברצונם, לא יעזבם האל ולא יטשם, ולא בזה ולא שקץ ענות עני וכו'.**

פניני רבינו הגרי"ז עמוד לו

„איפה זה כתוב“ ? ! ...

בסעודת ברית מילה אחת אצל נכד שליט"א של רבנו הגרי"ז זצוק"ל הי' שם רב אחד שאמר: **כתוב שמפני שפנחס הי' קנאי** — לכן לא נהי' הוא למנהיג ישראל ...

ומיד הגיב רבנו הגרי"ז זצוק"ל בחומרה: **איפה זה כתוב ? ! ...** [כאומר שאין זה כתוב בשום חז"ל ...]

והרהר הרב ההוא הרבה, ולא נזכר, ואח"כ הלך לביתו וחיפש טובא עד שמצא דבר זה כתוב — **בספר של איזה מחבר שאומר כן מסברא דנפשי' ...**

משלחן רבי אליהו ברוך פרשת פנחס

תחת אשר קנא לאלקיו

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וגו' בקנאו את קנאתי בתוכם וגו' לכן אמור הנני נותן לו וגו' (במדבר כה, יא).

עובדא הוה בשמחת ברית לנכדו של מרן הגרי"ז זצ"ל, שהיה שם רב אחד ושאל, מאחר שפנחס עשה מעשה גדול כזה כפי שהאריכה התורה מעלת מעשיו ובשל כך זכה לברית כהונת עולם לו ולזרעו, א"כ למה נבחר יהושע להנהיג את ישראל ולא פנחס. ואמר שמבואר בחז"ל שכיון שפנחס היה קנאי שוב לא היה מתאים

להנהגה כי **קנאי** לא יכול להיות מנהיג. אך מרן הגרי"ז הפטיר ואמר שאין כזה חז"ל.

ואמנם מצינו בחז"ל שהיה **טענה** על פנחס בענין קנאותו, יעוין בילקוט (מלכים פיסקא ריז) "מה לך פה **אלהו**, היה לו שיאמר לפניו רבש"ע הן בניך בני אברהם יצחק ויעקב שעשו לך רצונך בעולמך, הוא לא עשה כן אלא אמר (מלכים א' יט) 'קנא קנאתי' וכו', אמר לו [הקב"ה] לעולם אתה מקנא, **קנאת בשטים על גילוי עריות**" [והיינו כמ"ד פנחס זה אליהו] עיי"ש ומבואר (עיין פרישה י"ד ס"י רס"ה) שהיה פגם באמירתו שם קנא קנאתי, ולכן אמר לו הקב"ה לעולם אתה מקנא, וא"כ משמע שהיה גם טענה על פנחס בענין קנאותו בשטים על גילוי עריות. אכן לא מצינו בחז"ל שמשום כך לא נבחר להנהיג את ישראל".

עז. ואמנם מצינו (עיין תנא דבי אליהו) שמחמת אמירה זו של 'קנא קנאתי' אמר הקב"ה לאליהו למשוך את אלישע לנביא תחתיו, אכן בפירש"י במלכים שם (פסוק טז) כתב שהיה זה מחמת הקטוגריא שלימד על ישראל באמירה זו, ולא משום עצם ענין קנאותו. מיהו יעוין ברמב"ם בשמונה פרקים (פרק השביעי) וז"ל ומצאנו באליהו ז"ל מדת הרגזנות ואע"פ ששמש בה בכופרים ועליהם היה כועס אבל אמרו חכמים שהש"י לקחו ואמר לו שאינו ראוי למשול בבני אדם ולהיות להם לכהן מי שיש לו קנאה גדולה כמו שיש לו כי ימיתם עכ"ל.

מלכים א פרק יט פסוק ט - טז

וַיְבֹאֲשֵׁם אֶל־הַמַּעֲרָה וַיֵּלֶן שָׁם וְהִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ מִה־לֶּךָ פֶּה אֲלֵיָהוּ: וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לָהּ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי־עֲזָבוּ בְרִיתִךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֹתֶיךָ הַרְסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הֲרִגוּ בְּחֶרֶב וְאוֹתָר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: וַיֹּאמֶר צֵא וְעַמְדַת בְּהַר לְפָנָי ה' וְהִנֵּה ה' עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחֶזֶק מְפַרֵּק הַרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים לְפָנָי ה' לֹא בְרוּחַ ה' וְאַחַר הַרוּחַ לְעַשׂ לֹא בְרַעַשׂ יְהוָה: וְאַחַר הַרַעַשׂ אֵשׁ לֹא בְּאֵשׁ ה' וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמַמָּה דְקָה: וַיְהִי כִשְׁמַע אֲלֵיָהוּ וַיֵּלֶט פְּנֵיו בְּאַדְרָתוֹ וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הַמַּעֲרָה וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מִה־לֶּךָ פֶּה אֲלֵיָהוּ: וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לָהּ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי־עֲזָבוּ בְרִיתִךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֹתֶיךָ הַרְסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הֲרִגוּ בְּחֶרֶב וְאוֹתָר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו לָךְ שׁוּב לְדַרְכֶּךָ מִדְּבַר דְּמַשְׁק וּבֹאֲתָ וּמַשַּׁחֲתָ אֶת־חֲזָאֵל לְמַלְךְ עַל־אַרְצָם: וְאַתָּה יְהוָה בֶּן־נַמְשִׁי תִמְשַׁח לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־אֱלִישָׁע בֶּן־שַׁפְט מֵאַבְלָה מְחֹלָה תִמְשַׁח לְנָבִיא תַחֲתֶיךָ:

מלבי"ם מלכים א פרק יט פסוק ט - טז

מה לך פה. ר"ל הלא הנביא צריך שימצא בין העם להוכיח ולנבאות לא שיתבודד במדבר ובהרים: ויאמר. הנה אנכי לא אוכל להיות נביא מורה ומוכיח לעם הזה, כי צמתתני קנאתי על רוע מעשיהם, וע"י קנאתי שהרגתי נביאי הבעל יבקשו את נפשי, ולכן לא אוכל לעשות שליחותי: ויאמר צא וכו'. חוץ ממ"ש האלהיים כי ראה בזה המראה הגדולה שראה יחזקאל, שראה רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת, שהם שלשה קליפות הסובבות את האגוז והפרי, וכן ראה אליהו רוח, ורעש הענן, והאש, וראה שה' לא נמצא בהם, כי הם מחיצות ומסכים בין הקדש, ומהם תצא הרעה, ואחרי האש ראה קול דממה דקה שהוא הנוגה הדקה ומתוכה כעין החשמל, חש ממלל, הדובר בלחש, שהוא הקול והדממה, ור"ל קול ודממה

החשמל, ודקה שהוא הנוגה. אולם כפי הנגלה הראה לו כי במחנה רוח ורעש ואש אין ה' בם, רק בקול דממה, וממנו ילמדו שלוחיו ונביאיו **בל יסערו סער בל ירעשו רעש ובל יבעירו אש כמו שעשה אליהו בקנאתו לה' צבאות שעצר את השמים ושחט את נביאי הבעל**, כי ה' ישלח את נביאיו שיבואו אליהם **בקול דממה, וימשכו את העם בעבותות אהבה ובדברים רכים**: ויהי. ספר כי בצאת אליהו בפתח המערה שהיה באמצע ההר, כמ"ש צא ועמדת בהר: וילט פניו. כענין שכתוב (שמות לג, כב) ושכותי כפי עליך, וראה כי תוכן המשל שאין רצון ה' שהנביאים יענשו את העם ויקנאו בזעם, שאל אותו שנית מה לך פה, ומדוע אינך שב אל שליחותך לנבאות ולהוכיח בלא קנאה ורעש: ויאמר. שנית כי לא יוכל לעזוב קנאתו לה' צבאות כי מקנא הוא על דבר כבוד שמו: ויאמר. אז אמר לו כי הנהו ממלא רצונו מה שמקנא על כבוד ה' ויעניש את העם ע"י חזאל ויהוא ואלישע, שאלה יהיו נגד הג' מחנות שראה שמורים פורעניות רוח רעש ואש, ונגד ג' החטאים שחשב, שנגד מ"ש אשר עזבו בריתך, יכם חזאל שאינו בן ברית. ונגד את מזבחותיך הרסו, יכם יהוא שהרס מזבח הבעל, ונגד את נביאך הרגו, יהרגם אלישע. **אולם במ"ש שאינו רוצה לשוב לנבאות עוד כי מקנא הוא, צוה שימשח את אלישע אחר שאינו יכול לנבאות ע"י קנאתו:**

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יב הלכה ז - ח

עון זה אף על פי שאין בו מיתת ב"ד אל יהי קל בעיניך, אלא יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו שהבן מן הערוה בנו הוא לכל דבר ובכלל ישראל נחשב אף על פי שהוא ממזר והבן מן הכותית אינו בנו שנאמר כי יסיר את בנך מאחרי מסיר אותו מלהיות אחרי י"י. ודבר זה גורם להדבק בעכו"ם שהבדילנו הקדוש ברוך הוא מהם ולשוב מאחרי י"י ולמעול בו.

Riddle # 1

ילקוט שמעוני יהושע רמז טו

וכך היו ישראל מלין עד שנחלקו לשתי ממלכות, מלכות אפרים מנעו מהם ברית מילה, ועמד אליהו ז"ל קנא קנאה גדולה ונשבע לשמים שלא להוריד טל ומטר, ושמעה איזבל ובקשה להרוג אותו, ועמד אליהו ז"ל והיה מתפלל לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לו הקדוש ברוך הוא אליהו, הטוב אתה מאבותיך?! יעקב ברח מפני עשו, שנאמר קום ברח לך, משה ברח מפני פרעה, שנאמר ויברח משה מפני פרעה (וישמע פרעה), דוד ברח מפני שאול, שנאמר ודוד ברח וימלט, מלמד שכל הבורח נמלט, ועמד אליהו ז"ל והלך לו להר חורב, ושם נגלה עליו הקדוש ברוך הוא, ואמר לו מה לך פה אליהו, ויאמר קנא קנאתי, א"ל לעולם אתה מקנא קנאת בשטים על גלוי עריות, וכאן את מקנא, חייך שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך, מכאן התקינו להיות עושין מושב כבוד למלאך הברית שנקרא אליהו ז"ל מלאך הברית שנאמר ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא:

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף מג עמוד ב

אי אמרת בשלמא יש תחומין - היינו דבשבתות ובימים טובים מותר. אלא אי אמרת אין תחומין, בשבתות ובימים טובים אמאי מותר? - שאני התם, דאמר קרא הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא וגו', והא לא אתא אליהו מאתמול.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תחומין סימן תד סעיף א

המהלך חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים, כגון שקפץ על גבי עמודים שגבוהים עשרה ואין בכל אחד מהם ארבעה טפחים על ד' טפחים, הרי זה ספק אם יש תחומין למעלה מעשרה או לאו; ומה שיהיה בדרבנן, יהיה ספיקו להקל. הגה: מיהו אם היה הולך בדרך זה או על ידי קפיצת שם מתוך י"ב מיל חוץ לי"ב מיל, אזלינן לחומרא למאן דאמר תחומין י"ב מיל א הוי דאורייתא (ד"ע ותשובת רמב"ם).

Rabbi Sholom Fishbane

פתחי תשובה יורה דעה סימן קיג ס"ק א

שהוא חי עבה"ט של מהרי"ט ז"ל שכתב דעיקר הגזירה היתה משום חתנות כו' וע' בס' תפארת למשה שכתב דלפי טעם זה שרי בישול של מומר דמשום חתנות ליכא (עיין לעיל ר"ס קי"ב מ"ש שם) אלא שהיה עוד טעם מבואר בב"י דשמא יאכילנו דברים אסורים ולפ"ז גם בישול של מומר אסור דהוי ככופר לכל התורה כולה ושמא יאכילנו דברים האסורים ע"ש ולפ"ז ה"ה מומר לחלל שבת בפרהסיא או לכל התורה כולה חוץ משתים אלו דדינו כעובד כוכבים כדלעיל סי' ב' ס"ה ולקמן סי' קי"ט גם כן בישולו אסור.

חזון איש יורה דעה סימן ב ס"ק כח

(כח) בח"א אה"ט נשים סימן קי"ח כתבנו נדעת הגאונים דאין מומר זוקק ליצוס כל אותו שדינו כמין לענין שחיטה הינו זוקק ליצוס, וכתבנו שם דמומר נד"א נהכעיס או כופר בתורה שצ"פ בכלל זה, אבל למה שנתבאר לעיל אין מומר להכעיס נד"א בכלל זה רק צרודף אחר האיסור נדעת הר"א"ה, וכן כופר בתורה שצ"פ דוקא ככופר גם צעיקר עול המלות, ועוד יש צזה תנאי שלא יהי' אנוס וכמ"כ הר"מ פ"ג מהלכות ממרים ה"ג דצניחם ותנמידיהם השיבי כאנוסים וכתיווק שנשבה, ותינוק שנשבה מציא קרבן כדאמר ר"פ כנל גדול, ומלווין אנו להחיותו ואף להלל עליו השבת צשביל הללחו, וצהגה"מ פ"ו מהלכות דעות כתב דאין רשאין לשנאתו אלא אחר שאינו מקבל תוכחה וצסוף ספר אהבת חסד כתב צשס הגר"י מולין דמנזה להכוז אה הרשעים מה"ט והציא כן מתשובת מהר"מ לוצלין כי אללנו הוא קדם תוכחה שאין אנו יודעין להוכיח, ודיינין לכו כאנוסין ולכן אי אפשר לנו לדון צזה לפטור מן היצוס, וכן לענין שאר הלכות.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן נד

בענין קים ליה בגוה לנאמנות באיסורין

ליובאן. בהיותי במאסקווא בשנת תרצ"ד נשאלתי בדבר שהאבות ניזונים במדינה הזאת בעוה"ר על שלחן בניהם ובנותיהם האוכלים נבלות וכל דבר איסור ורובם הם כופרים בה' ובתורתו ושבקי היתרא ואכלי איסורא וא"כ אין נאמנים על איסורים ואין

להאבות החלושים והזקנים עצה איך לאכול בשר כשצריכים לבריאותם וגם לא כל דבר מבושל דאף שסתם כלים אינם בני יומן מ"מ הרי הוא כלתחלה כיון שקבע מושבו אצלם.

וחדשתי שיש מקום להקל להרבה אנשים, באם האב יודע וקים ליה בגוה דבתו וכלתו שלא יכשילוהו באיסור משום דמכיר טבעה בידיעה ברורה ע"י שניסה אותה הרבה פעמים וראה שאינה מכשילתו מטעם שאינה רוצה לצערו או שטבעה שלא להעביר אחרים על דעתם, יכול לסמוך עליה ולאכול מה שמבשלת בעדו מבשר וכל דבר כשאמרה לו שהוא מבשר כשר ובכלים שהזמינה עבורו. משום שלא נכנס זה בגדר נאמנות אלא בידיעה עצמית שהוא כראיה ממש כיון שיודע בברור שאינה משקרת לו.

וראיה גדולה לזה מהא דכתובות דף פ"ה דהימנה רבא לבת ר"ח לאפוכי שבועה אשכנגדה וא"ר פפא השתא דאמר מר קים לי בגויה מלתא הוא כגון אבא מר ברי מרענא שטרא אפומיה והרי הוא דבר שצריך שני עדים דמטעם זה לא האמין רבא לר"פ לאורועי שטרא דאין אחד נאמן להוציא שטר חתום מיד המחזיק בו כדאיתא ברש"י ומ"מ מועיל קים לי בגויה לאורועי שטרא. אף שודאי אין סברא לומר דרבא לא היה מאמין בר"פ כבת ר"ח דהא הקשה ר' אדא בן מתנא לא יהא ר"פ כבת ר"ח חזינן דלא גרע ר"פ מבת ר"ח דאל"כ לא היה לו מה להקשות אם היה שייך להסתפק שמא בת ר"ח גדולה בצדקתה מר"פ וגם רבא לא השיב לו שבת ר"ח גדולה מר"פ אלא ודאי דר"פ היה מוחזק בחסידות עוד יותר מבת ר"ח ושגם רבא ידע זה ולכן הקשה שפיר וא"כ צריך להבין טעם רבא מ"ט גרע ר"פ מבת ר"ח.

וצריך לומר דמצד נאמנות היינו שאינו יודע בידיעה עצמית שאינו משקר רק מחמת שהוא צדיק וחסיד יודעין שלא משקר ויש להאמינו, אינו כלום להאמינו ביחידי דהתורה נתנה גבול שאף משה ואהרן אין נאמנים ביחידי לדיני ממון כמו כל אדם שהם בחזקת כשרות ולא נתנה תורה לשיעורים שכל אחד יאמין מי שרוצה ולכן כל כח הנאמנות נתנה תורה לכל איש שסתמו הוא בחזקת כשרות כמו לצדיק וחסיד היותר גדול בעולם כמשה ואהרן והצריכה דוקא שנים. אבל זהו רק מדין נאמנות שלא מכיר האיש וטבעו ומדותיו בעצם רק מצד חזקתו אבל אם יודע ומכיר את האיש בעצם מצד טבעותיו ומנהגיו שניסהו הרבה פעמים וראה שאינו משקר אין זה מצד נאמנות אלא הוא כראיה ממש כיון שהוא ידיעה עצמית שיודע ומכירו שלא מצד חזקות. ולכן אף שודאי ידע רבא שר"פ איש נאמן כיון שהוא צדיק וחסיד עוד יותר מבת ר"ח אבל עכ"פ הוא רק מצד חזקתו ונכנס בגדר נאמנות שע"ז נתנה תורה גבול שאף משה ואהרן אין נאמנים ביחידי כסתם איש. וזהו מה שאמר רבא אף על גב דאיכא מר ע"א לאו כלום הוא פי' אף שברי לי שאינך משקר מ"מ ע"א לאו כלום הוא דהתורה פסלו שלא ניתן לשיעורין ושאני בת ר"ח שקים לי בגוה פי' ידיעה עצמית שלא נכנס בגדר נאמנות אלא כראיה שלו ממש. וזה שלא קרעין שטרא אפומיה הוא מחמת שהרי רק לר"פ נאמן אבא מר בריה ולדיינים אחרים שאין מכירין אותו בעצם הרי לא יאמינו לו יותר מסתם איש ולכן אינו יכול לקרוע השטר שהוא כשר אצל דיינים אחרים ורק שהוא אינו יכול להזדקק לו ודנהו כשטר פסול כפרש"י.

ואפילו להרי"ף והרמב"ם שסברי כהר"ח בתוס' שרק מצריכו שבועה הוי ג"כ הנאמנות לזה מטעם שהוא ידיעה עצמית שלא מגדר נאמנות אך שסובר שמ"מ הוא רק כברור בעלמא שמועיל שבועה כנגדו. וכן מוכח לשון הרמב"ם פכ"ד מסנהדרין ה"א שטעם הנאמנות הוא כידיעת הדיין עצמו שכתב א"כ למה הצריכה תורה שני עדים שבזמן שיבואו לפני הדיין שני עדים ידון ע"פ עדותן אף על פי שאינו יודע אם באמת העידו או בשקר עיין שם חזינן מזה שמה שדן בקים ליה בגויה הוא שכיון שמכירו

בעצם שאינו משקר הוא כידיעה עצמית שלא מטעם גדר נאמנות. וא"כ גם לגבי איסורין בחשוד שאין לו נאמנות מצד דין נאמנות שהחשוד על הדבר לא מעידו, הוא רק בסתם אדם שאינו מכיר בברור טבעותיו ומנהגיו אבל כשמכירו בברור ויודע שאף שהוא חשוד לאכול בעצמו לא ישקר לאחריו או שאף רק לו לא ישקר להכשילו יכול להאמינו משום דהוי זה כידיעה עצמית שלא מטעם נאמנות.

ולא מבעיא לרש"י והראב"ד אלא אף להרמב"ם והרי"ף שהוא רק כברור שמועיל שבועה נגדו מ"מ הוא ברור כזה שמועיל באיסורין דהא נאמנות ע"א בממון מצריך רק שבועה ומועיל לגבי איסורין א"כ גם קים ליה בגויה דמועיל להצריכו שבועה בממון הוא מועיל לגבי איסורין. ולכן אם האב מכיר בבתו וכלתו שלא יכשילוהו באיסורין בידיעה ברורה אף שבעצמם הם חשודים לאכול יכול להאמינם ולאכול מה שבשלו בעדו ואמרו לו שהוא בשר כשר ובכלים כשרים. ויש מקום להתיר גם לאחרים לאכול ממה שבשלו לאביהן דאף שבממון לא יאמינוהו דיינים אחרים שמטעם זה לא קרעין השטר לרש"י כדבארתי, הוא רק בממון שעד אחד אינו נאמן וא"כ ר"פ גופיה אינו נאמן מה שאמר לדיינים אחרים שאבא מר בריה קים ליה בגויה שלא ישקר אבל באיסורין שע"א נאמן א"כ יש להאמין להאב גם אחרים מה שאומר שקים ליה בגויה דבתו שלא תכשילוהו ושקדרה זו בשלה בעדו ויוכלו גם אחרים לאכול.

ואף שכתבו הרי"ף והרמב"ם דבזה"ז אין דנין דין קים ליה בגויה מסתבר שהוא רק בדיני ממון ולא באיסורין שאין בזה דין ב"ד ולכן בשעת הדחק ולאנשים חלושים יש להקל אם יודע בברור שקים ליה בגויה מצד טבעותיה ומנהגיה באיזה נסיונות שלא תכשילוהו לסמוך עליה ולאכול ממה שמבשלת בעדו ואמרה שעשתה בהכשר אבל לאחרים ושלא בשעת הדחק ולבריאם יש להחמיר. משה פיינשטיין.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן מג

באינו שומר תורה אך מחזיקים אותו לאינו משקר אם נאמן באיסורין

בדבר אחד שאינו שומר מצות התורה וגם מחלל שבת אבל בני העיר מחזיקים אותו לאיש נאמן מאד שברור להם שלא ישקר וגם מע"כ מחזיק אותו לנאמן והוא מוכר בשר אם יש להאמינו כשאומר שמה שנותן להלוקח הרוצה דוקא בבשר כשר הוא בשר כשר. הנה בעצם הא ליכא נאמנות למחלל שבת בפרהסיא אף כשהוא לתיאבון כדאיתא בש"ע יו"ד סימן קי"ט סעיף ז'. והכוונה הוא אף לדבר שחמור בעיני בני אדם שסובר המחבר בסעיף ה' שאינו חשוד לזה אף שחשוד לדבר חמור ממנו בדיני עונשי התורה, דאל"כ הא אף במחלל בצנעא נמי הא ליכא דבר החמור יותר משבת והוי ממילא חשוד לכל הדברים שכולן אין חמורין כשבת, ולכן צריך לומר דאיירי אף לדבר החמור בעיני בנ"א שהוא במדינה דחמור להם מאכלות אסורות מחלול שבת שאם הוא רק מחלל בצנעא נאמן עלייהו וכיון שמחלל בפרהסיא אינו נאמן משום דהוא כמומר לכל התורה כעכו"ם וכופרים.

איברא דלפ"מ שכתב הש"ך /יו"ד סי' קי"ט/ בס"ק י"ב דמה שחשוד לחמור חשוד לקל הוא דוקא למין איסור אחד כגון ששניהם בדבר מאכל וכיוצא בו הא לא"ה לא, הרי יש חלוק במחלל שבת בין בצנעא לפרהסיא דלמאכלות אסורות שהוא מין אחר משבת נאמן כשמחלל בצנעא ואם הוא בפרהסיא אינו נאמן אף למאכלות אסורות שהוא מין אחר וכן סובר גם המחבר בב"י,

וכן אפשר לפרש החלוק לשטת הפרישה אות ט' דמצד חשוד לחמור חשוד לקל הוא דוקא בדברים שיש לו הנאה מהם שלכן במחלל שבת בצנעא שהוא רק מדין חשוד לחמור אינו חשוד לשאר דברים אלא ביש לו הנאה מהם ובמחלל בפרהסיא אינו נאמן אף לדברים שאין לו הנאה מהם והסכים לו הט"ז /יו"ד סי' קי"ט/ סק"ח, וא"כ אפשר דלענין דבר החמור בעיני בני"א אף במחלל בפרהסיא יהיה נאמן כיון דיש לפרש החלוק לענין סברות הש"ך והפרישה, אבל מ"מ כיון דחלוקים אלו של הש"ך והפרישה לא הוזכרו בדברי המחבר שבש"ע דוחק לומר שקאי עלייהו בסעיף ז'. וגם יותר נוטה דבש"ע לא סבר המחבר החלוק בין איסורין דמין אחד לאיסורים משני מינים אף שבב"י כתב ע"ז וזה נראה לי עיקר דאולי כוונתו שהוא רק עיקר בפירוש תשובת הרמב"ן שמאמין לחשוד על איסור חמור לאיסור אחר אף לדבר קל, ולא שנראה לו עיקר גם לדינא, אלא שלדינא סובר כסתימת הטור שחשוד לחמור חשוד לקל ואינו מחלק, שמשמע שאף לאיסורין ממין אחר אם הם קלים הוא חשוד, וחלוק הפרישה נמי לא סבר וכדפליג עליה גם הש"ך /יו"ד סי' קי"ט/ בס"ק י"ג, וא"כ הוא קאי רק על חמור בעיני בני"א שבסעיף ה' שמחלל בפרהסיא אינו נאמן. אך אף אם נימא שאף שלא הזכיר בש"ע החלוק בין מין איסור אחד למין אחר מ"מ סובר החלוק לדינא שא"כ הוי החלוק דשבת בין בצנעא לבפרהסיא דבסעיף ז' גם לענין איסור מין אחר או שסובר גם כהפרישה ואיכא עוד חלוק, מ"מ ודאי קאי גם על החלוק המפורש בש"ע שהוא תניא כאן ולא שאירי דוקא על מה שלא תניא ולא על התניא. ולכן אף אם נימא שבמדינה זו חמיר לבני"א מאכלות אסורות מאיסור מלאכה בשבת נמי הא כיון שמחלל שבתות בפרהסיא אינו נאמן לשום דבר אף למה שסובר דהם חמורים.

ונשאר רק מצד שמכירין אותו שאינו משקר שלכן אף שאין לו נאמנות מדין נאמנות התורה אולי יש להאמינו מדין קים ליה בגויה, שחדשתי בספרי אגרות משה חיו"ד סימן נ"ד מטעם שאין זה ענין נאמנות אלא ידיעה עצמית שהוא כראיה ממש, והוכחתי זה מהא דכתובות דף פ"ה ע"י שם, אבל ע"ז צריך ידיעה ברורה כהא דבעל שמכיר את אשתו שהוא אתה תמיד כעובדא דרבא שהאמין לבת ר"ח אשתו וכאב את בנו כעובדא דר"פ ואבא מר בנו שהם מצד הרבה דברים שראו תמיד והכירו שטבעם שלא לשקר, ולא מצד איזה פעמים שיש לתלות שהיה לו איזה טעם שלא לשקר בפעמים ההם, ואולי היה זה בכוונה כדי שיחזיקוהו לאינו משקר ויסמכו עליו, שידיעת בני העיר את האיש ההוא לאינו משקר ודאי לא שייך שידעו בידיעה ברורה כראיה ממש דאף שאמר איזה פעמים למע"כ שאינו רוצה לאכול בשר שעברו ג' ימים אף בהודח שאין לו עבורו בשר, ודאי יש לתלות בהרבה דברים שטוב לפניו לומר עתה האמת, אבל כשיזדמן שאין לו צורך להגיד האמת אפשר שישקר כגון שיחסר לו בשר כשר יתן להלוקחים בשר נבלה בידעו שיסמכו עליו ולא יחקרו אחריו, וכבר ידוע הרבה מעשים באנשים שהחזיקום לנאמנים ולבסוף נודע שמכרו בשר נבלה.

ולבד זה הא חזקה לומר על מי שאינו משקר מצד טבעו בלא יראה מהשי"ת שגם עתה לא משקר ודאי לא שייך כי הרבה פעמים משנה האדם את טבעו בעצמו ובהשפעת אחרים ומצד תאות אחרות, ורק בסתם ישראל שיש לו חזקת צדקות הוא חזקה שאף נגד תאות אחרות לא יעבור איסורין, ואף בחשוד לעבור על איסור קל נשאר בחזקתו לדבר חמור שלא יעבור מצד יראת ה' ולהש"ך אליבא דהמחבר לא יעבור גם מצד יראת הבריות, (ולא ידוע לי מנא לו להש"ך לפרש כן בכוונת המחבר דהא יותר נראה לפרש דכשחמור בעיני בני"א תלינן שגם לו הוא חמור שטועה בדין כמו שאר הבריות), אבל בלא יראה ורק משום שטבעו כך ודאי לא שייך חזקה ע"ז ולא סגי הידיעה מזמן רחוק, אלא רק באב את בנו ואיש את אשתו שהידיעה היא תמידית ומטעם זה גם שם לא אמרתי להתיר אלא לאנשים חלושים ובשעת הדחק, משום דאולי ידיעתו היא מזמן שיש לחוש

שהוחלף טבעה, והכא שהידיעה ודאי אינה תמידית ויותר נוטה שאין להחשיב זה לידיעה ממש אין לסמוך ע"ז כלל אף בשעת הדחק וצריך להעמיד משגיח בחנותו. ומה שסוגר את חנותו בשבת כיון שידוע לכל שאינו שומר שבת אין זה כלום דסגירה זו ודאי היא רק כדי שיקנו ממנו שומרי תורה. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין

תשובות והנהגות כרך ב סימן תל

שאלה: בעל תשובה שאשתו עדיין לא חזרה בתשובה אם נאמנת לעניני נדה

נדרשתי מבעל תשובה השומר שבת ורוצה לשמור טהרת המשפחה, אבל אשתו עדיין לא זכתה לשוב בתשובה והיא ר"ל בסורה עומדת ולועגת עליו שהוא שומר תורה, ומ"מ אומרת שתהא נאמנת לו (ולא להקב"ה ר"ל) ותעשה רצונו בפניו לשמור שבת ונדה, ושואל אם מותר לו לסמוך עליה מדין תורה, ואמנם מכירה היטב ובלבו ברור לו כשמש שהיא לא תרמה אותו, אבל שואל דין תורה מהו אם מותר לו לגור עם אשתו, ואם נפסוק שאינה מותרת לו אסורה אפילו ביחוד, ולא דמי לנדה שעתידיה ודאי ליטהר וע"כ מותרת ביחוד גם כשהיא נדה דהכא שאסורה לו בלי גבול עד שתחזור בתשובה, צריך לפרוש ממנה, כמבואר ביו"ד סוס"י קפ"ז, ונפשו בשאלתו למצוא לו היתר, ומצפה בס"ד שבסוף תחזור בתשובה.

התחלתי לחפש תרופה, וראיתי בספר אגרות משה (ח"א סימן נ"ד) שאלה ממדינת רוסיא שאוכלים האבות על שולחן בניהם שרובם כופרים ומחללי שבת בפרהסיא רק קים להו להאבות על בניהם שנאמנים, אם מותר להם לסמוך על כך ולאכול אצלם, ומביא ראיה מכתובות (פ"ה) דאמרינן התם שצריך שני עדים ורב פפא לא נאמן אבל בת רב חסדא קים לה בגווה ונאמנת לו, הרי דברי לן מועיל כעדים וכ"ש כע"א ע"ש, ואני תמה דהתם מועיל רק לענין להטיל ספק ולחשוש אבל לא לענין להאמין **בודאות שכן כשצריך בירור**, והיאך נאמין מחלל שבת להקל, ומיהו בכתובות כב: גבי עדים תרי ותרי באומרת ברי לי נאמנת, פירש הר"ן ברי לי אילו היה קיים היה בא, הרי שמועיל אפילו באשת איש כחזקה, ואם כן גם כן אף שנוגע לאיסור נדה שהוא בכרת יש לסמוך להקל, אם באמת ברי לו מדבריה והיא נאמנת לו כתרי שיכול לסמוך עליה לעצמו כיון שקים לו ואין לו ספק, וגם צריך להסביר לה היטב שצריכה בדיקה בעומק להפסק טהרה, ושחייבת בבדיקת ראשון ושביעי, ושתראה לו עדי הבדיקה, (ולענין טבילתה יכול לשאול אצל העומדת על הטבילה), ולדרוש ולחקור אותה בכל פעם עד שבאמת ברי לו כעדים שבדקה כדן, ואם כל פעם עומד בדעתו שברי לו כשנים ואין לו בזה שום נדנוד ספק, לכאורה היה אפשר לצדד להתיר לו לגור עם אשתו.

ברם נראה דיש לחלק בפשיטות הראיה מדברי הר"ן, דטענת "אילו היה קים היה בא" הינו כשברי לה, ויש כת עדים המסייעת ואומרת שמת וגם יש כאן "מתוך חומר שהחמרתה עליה בסופה שבבא בעלה תאסר על שניהם - הקלתה עליה בתחלתה" מהני כבירור, אבל שהבעל יסמוך על האמנת כופרת ר"ל שתעשה כדן תורה לא מהני, ואף שטוען ברי אינו כלום ובעיקר דינא דברי לי כבי תרי מועיל עיין בח"ח הל' רכילות כלל ו' דין ז', וע"ש דבזה"ז אין לומר דיהני מהימן לי כבי תרי, ורק כשזה לחומרא מחמירין כן ע"ש, ובפרט שאז"ל כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו (עיין ר"ן נדרים ח א) וכאשר גר עמה קשה לו הפרישה וממהר להאמינה, וכשאין לו אסמכתות ברורות על נאמנותה כבי תרי אין מקום להקל אף דעסקינן בבעל תשובה כהנ"ל, ואף כשיש לו אסמכתות ברורות לא רציתי להכריע בזה, עד שנשמע הכרעת גדולי הוראה בזה.

תשובות והנהגות כרך ג סימן רנג

בן בעל תשובה - אכילת בשר גלאט כשר אצל האב המחלל שבת בפרהסיא

נדרשתי מבעל תשובה אחד כאן שהוזמן להתארח אצל אביו והבטיח לו אביו שישגי עבדו בשר כשר למהדרין, ושואל אם מותר לו לאכול אצלם, אם הוריו נאמנים לומר שקונין מהדרין או נימא שאין להם נאמנות כיון שהאבא מחלל שבת ודינו כעכו"ם, וכן מפורש בש"ע (ק"ט סעיף ז) דאף דבשאר עבירות נאמן כשאינו חשוד אפילו כשמפורסם שעובר, מ"מ בע"ז וחילול שבת אינו נאמן, וכאן שאביו מחלל שבת בפרהסיא ר"ל, דלמא אינו נאמן שמכניס לביתו רק בשר כשר למהדרין, והבן בשאלתו אם מותר לו להאמין לאביו, או לא, ואמנם הוא עצמו מכיר באביו וסומך עליו, ואף שהוא חפשי יודע בו שלא ישקר להכשילו, מסופק מהו דין תורה אם יכול להאמין לו.

והנה במקומנו (בדרא"פ) נראה דהשאלה חמורה יותר, ראשית שהבשר מהדרין יקר בהרבה מבשר רגיל, (מפני ההוצאות הרבות הכרוכות בזה, וגם אנו שוחטים רק פעמיים או שלש בשנה וקשה להשיגו), וגם יש בו יותר קשיים וטורח להשיגו מאשר בשר ששולחים לו מאיטליז, ולכן ראוי לספוקי אם נאמן האב בהבטחתו שקונה בשבילו בשר מיוחד מהדרין ובכלים מיוחדים לכך, ויוכל לאכול אצלו, והבן טוען שאם לא יאכל תהיה איבה טפי.

ונראה לחלק בזה, שאם האב סידר בביתו שכל הבשר יבוא רק משחיטת מהדרין שלנו, ולא נכנס אצלו בשר אחר כלל, הלוא מירתת כשיתברר שלא לקח משחיטה זו אלא הכניס בשר אחר, כדמצינו בש"ע ק"ח (סעיף ז) דבמקום מעבר רבים ושלח ע"י עכו"ם נאמן דמירתת שייתפס עליו כגנב, הכא נמי שעלול ליתפס שקנה ממקום אחר מסתמא נזהר בכך. וכ"ש אם מכיר באביו שלא ישקר לו דיש בזה עוד סמך להקל (וכמ"ש בח"ב ת"ל) ויש להקל בכה"ג. אבל אם מחזיק בשר אחר ורק לכבוד בנו קונה הבשר המהודר ונמצא אצלו גם בשר אחר, הלוא תמיד יוכל לתת לבנו הבשר הלא כשר ולתרץ עצמו שלקח ממהדרין, ולכן כיון שהוא מחלל שבת וקיל ליה איסורים אלו וחשוד עליהם אינו נאמן. וביותר הכא שבשר המהדרין אינו לפניו ומשיגו רק בטורח וביוקר, עלול לשקר שזהו ממהדרין אף שאינו כן, לכן נראה שבכה"ג הבן או אשתו חייבין לראות חותמות "כשר למהדרין" כשמכניס לקדירה ואז לא חשוד להחליף ונאמן. וגם יזיז הקדירה מעל האש ויחזירנה (באופן שלא ירגישו הוריו) כדי למנוע בישול מחלל שבת שהוא כעכו"ם. אבל אם האב נוהג גם בביתו למהדרין בכשרות כרצון הבן נאמן, וא"צ להקפיד לראות החותמות כשמכניס לקדירה. אפילו שהאב עצמו אוכל גם שאר בשר כשאינו בביתו, דעתי נוטה דכיון שטוען ואומר שבביתו מכניס רק מהדרין והבן מכיר טבעו שהוא ישר ולא ישקר לו נאמן, וכ"ש שיש כאן חשש איבה מצד אביו וברור להבן שלא ישקר, מצינו בחז"ל שחששו טובא לאיבה ויכול להאמינו ולאכול אצלו.

ובח"ב סימן ת"ל הבאתי דברי הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אג"מ ח"א סימן נ"ד) שמביא מכתובות פ"ה. דקים לי שלא משקרת מועיל עד כדי להאמין לאשה וקרוב שהבע"ד חשוד עד שהורה שכנגדו נשבע ונטל ממון בתביעה. וכ"ש לענין איסורים שיועיל "קים לי" באומדנא ברורה להתיר לו לעצמו. ואף שהבאנו שם שדעת הח"ח שבזה"ז אמרינן "קים לי" רק להחמיר ולא להקל ע"ש, מ"מ בענינינו דהחשש איסור הוא רחוק ויש כאן חשש איבה וזלזול בכבוד אביו ומוראו, נראה שאין הכרח לחשוש במקום חשש איבה לאיסור, ואפילו מזמין עבדו דוקא, אם מכיר אביו ואמו שבטוח שלעולם לא ירמו אותו,

ומיקל כדעת הגרמ"פ הנ"ל, יש לו על מה לסמוך, אבל עיין בכתובות שם שרבא לא קיבל אפילו את רב פפא כשני עדים אלא את אשתו בת רב חסדא דרק בזה היה חשוב לו ליהוי קים לי וצ"ב היטב.

קב ונקי – רבי יצחק זילברשטיין

סימן רלד

חוליה, האם יכול לסמוך על בנו או בתו שאינם שומרים תורה ומצוות, שיאכילוהו כשר

בשו"ת אגרות משה (וי"ד ח"א סימן נד) שכתב וז"ל: בשנת תרצ"ד נשאלתי בדבר שהאבות ניזונים במדינה הזאת בעוה"ר על שלחן בניהם ובנותיהם האוכלים נבלות וכל דבר איסור ורובם הם כופרים בה' ובתורתו ושבקי היתרא ואכלי איסורא וא"כ אין נאמנים על איסורים ואין להאבות החלושים והזקנים עצה איך לאכול בשר כשצריכים לבריאותם וגם לא כל דבר מבושל. וחדשתי שיש מקום להקל להרבה אנשים, באם האב יודע וקים ליה בגוה דבתו וכלתו שלא יכשילוהו באיסור משום דמכיר טבעה בידיעה ברורה, ע"י שניסה אותה הרבה פעמים וראה שאינה מכשילתו מטעם שאינה רוצה לצערו או שטבעה שלא להעביר אחרים על דעתם, יכול לסמוך

עליה ולאכול מה שמבשלת בעדו מבשר, וכל דבר כשאמרה לו שהוא מבשר כשר ובכלים שהזמינה עבורו. משום שלא נכנס זה בגדר נאמנות אלא בידיעה עצמית שהוא כראיה ממש כיון שיודע בברור שאינה משקרת לו. ויעיו"ש שהביא ראיה לזה, וסיים דבשעת הדחק לאנשים חלושים יש להקל בזה, אבל לאחרים ושלא בשעת הדחק ולבריאים יש להחמיר.

ויש להסתפק האם חולה יכול לסמוך עליהם כשאומרים לו ששחטו את העוף אצל שוחט פלוני?

תשובה

שמעתי ממו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, דאין לסמוך עליהם מאחר והם חפצים בטובת החולה, ולכן אף שלא משקרים אותו, בכ"ז אם לא ימצאו את השוחט יערפו את ראש התרנגול ויביאוהו, כי לא מאמינים בתורה.

ועשו יוכיח, דאף שכיבד מאד את אביו, בכל זאת כשלא מצא כשר, ערף כלב והביא לו, עכ"ד. ואפשר להביא לזה ראייה מהא דאיתא בחולין (דף ו ע"א) "הנותן לחמותו מעשר את שנותן לה ואת מה שהוא נוטל ממנה, מפני שחשודה שמחלפת, התם כדתניא טעמא א"ר יהודה רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה", ופירש"י דלטובה מתכוונת, הרי לנו דחשודים לעשות טובה ולהביא אפילו מהאיסור.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות הכשר וטבילת כלים סימן קכב סעיף ט

יש ליזהר מלהניח בבית עו"ג כלי סעודה, דחיישינן שמא ישתמש בהם. הגה: ואפילו אם נתנם לאומן לתקנם, צריך לעשות בהם סימן שלא ישתמש בהם העובד כוכבים (ב"י בשם א"ח). כן] ואם עבר ולא עשה, כשחזר ולקחו מן העובד כוכבים צריכים הגעלה. ודוקא אם שהו קצת אצל העובד כוכבים, דהיינו כחצי יום, אבל לפי שעה אין לחוש (מרדכי פא"מ). וכל זה כשרוצה להשתמש בו ביום שנתנו לו, דליכא אלא חדא ספיקא שמא נשתמש בו העו"ג או לא, אבל אם לא לקחו מן העו"ג עד לאחר זמן, דנוכל לומר אף אם נשתמש בו העובד כוכבים כבר נפגם ונשתהא מעת לעת או נשתהא ביד ישראל לאחר שלקחו מן העובד כוכבים מעת לעת, אזלינן לקולא ואין חוששין בדיעבד (סברת הרב). ואם לקחו מן העובד כוכבים באותו יום שנתנו לו, ועבר ונשתמש בו בלא הגעלה, יש אוסרים המאכל כמו בכלי שהוא בודאי בן יומו (ארוך) ובמקום צורך יש להקל בדיעבד, ולכתחלה יש ליזהר בכל ענין, אפילו בעבדים ושפחות העובדי כוכבים שבבית ישראל, שלא לייחד כלים שלנו אצלן, שמא ישתמשו בהן בדברים האסורים (שם במרדכי). וע"ל סימן קל"ו.

ש"ך יורה דעה סימן קכב ס"ק ט

ולכתחלה יש ליזהר בכל ענין כו'. והעולם אינם נזהרים עתה בזה והטעם משום דהעבדים והשפחות הם בבית ישראל תמיד שישראל יוצא ונכנס שם דבכה"ג מותר אפילו לכתחלה כדלעיל סי' קי"ח ס"י:

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן סא

בהשאירו נכרית בבית אם יש לאסור הכלים

בדבר מה שהשאירו משרתת נכרית בבית בשביל הילדים, ודאי היה אסור לכתחלה להניח נכרית שאפשר לחוש שתבשל לעצמה ולפעמים גם להילדים אף שאין מלאכת הבשול מוטל עליה שאשה יהודית הקרובה לשם קבלה עליה מלאכת הבשול, מ"מ יש לחוש שתבשל לעצמה ולפעמים כשלא תבוא השכנה בזמן תבשל גם בעד הילדים /הילדים/ ואינה מדקדקת בעניני

בשר וחלב ולעצמה אפשר שתביא בשר אסור. אבל בדיעבד יש להתיר להשתמש בהכלים אחר מעל"ע שיהיה אז ספקא דרבנן כמפורש ברמ"א סימן קכ"ב סעיף ט', ואפילו להט"ז שם סק"ח דבהניח אצל הנכרי במזיד אסורין הכלים, דבכאן אין להחשיב למזיד דהיו טועים שיש לסמוך על השכנה שנכנסת לבשל וגם על זו שדרה בבית גופיה ולא התבוננו מה שאיזה שעות אינה בבית ותשאר הנכרית לבדה ולכן אין לזה דין מזיד ונשאר אדינא שאחר מעל"ע מותרין הכלים. אבל צריך להזהירם אלהבא שאסור להניח נכרית בבית שיש לחוש שתשתמש בהכלים בדבר אסור. ידו, משה פיינשטיין

שולחן ערוך יורה דעה הלכות יין נסך סימן קכד סעיף ח

ומומר אף על פי שהוא מהול עושה יין נסך במגעו ונאמן לומר ששב בתשובה.

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף סט עמוד א

אמר מר רבי יהודה אומר בלשון אחרת: מהרו ועשו צורכיכם במבוי עד שלא תחשך ויאסר עליכם. אלמא: נכרי הוא. והא אבן עד שלא יוציא תנן: - אימא עד שלא יוציא היום. ואיבעית אימא: לא קשיא; כאן - במומר לחלל שבתות בצנעא, כאן - במומר לחלל שבתות בפרהסיא. כמאן אזלא הא דתניא: מומר וגילוי פנים - הרי זה אינו מבטל רשות. גילוי פנים מומר הוי? - אלא: מומר בגילוי פנים אינו יכול לבטל רשות, כמאן - כרבי יהודה. ההוא דנפק בחומרתא דמדושא, כיון דחזייה לרבי יהודה נשיאה כסייה. אמר: כגון זה מבטל רשות לרבי יהודה.

משנה ברורה סימן שפה ס"ק ו

אלא בצנעה - ואם מתבייש לעשות זה בפני אדם גדול אף שעושה דבר זה בפני כמה אנשים גם זה לצנעה יחשב:

שו"ת חתם סופר יורה דעה סימן קכ

תמול הגיעני נועם מכתבו אודות ישראל שדרך יין והעידו עליו ב' עדים שדרכו בליל שבת קדש אחר צאת הככבים וב' מעידים שלא יצאו הככבים עדיין הנה מדברי כולם נלמד שעכ"פ דרך בגת סמוך לשבת מאוד והוא איש רשע וראוי לגעור בו ושלא להאמינו על איסורים אבל לומר שיהיה אותו היין י"נ = יין נסך = על שחילל שבת לא ידענא כי לא הזכיר מעלתו שהי' שם עשרה מישראל דאל"ה לא מקרי מחלל שבת בפרהסי' ובשגם איכא תרי כתי עדים דסתרי ואוקי גברא אחזקתי ומכ"ש די"ל דלא מכחשי אלא הני ראו ג' ככבים מפוזרים והני לא ראו ואז באותו מעמד סמך הוא אהני דלא ראו ועוד דלא הזכיר מעלתו שהי' הענבי' שדרך מחוסרים שחיקה ודיכה ועיי' ספ"ק דשבת בראשונים ובמומר לתיאבון באי' דרבנן יעיי' הוריות י"א ע"א והתם בלהכעיס מיירי והכא מה שעושה י"נ אינינו משו' חתנות כי מותר להתחתן בבנותיו ולא משום לתא דע"ז אלא משום קנסא עשאוהו כגוי עע"ז וע"כ אין להחמיר כ"כ ומכ"ש אם לא נודע שנגע בהיין רק מה שדרך והוציא היין ע"י כחו וא"כ היין שיצא מהענבי' קודם שנעשה מומר הי' מותר ומה שיצא אח"כ באותו הגת שבאותה הדריכה עצמה נתערבו זה בזה וקמא

חזון איש יורה דעה סי' ב ס"ק כג

(ג) חולין י"ג א' שהיטה מין לעכ"מ פהו פ"כ יינו י"ג, מדאמר שהיטה מין לעכ"מ והיינו דכחמו אסורה כהנאה משום תקרובת עכ"מ פ"כ מיירי באדוק צב וכמשי"כ ח"י לעיל ד' צ' ד"ה מומר, וצ"ל כ"ו צ' ד"ה איזהו, והנה אסור יינו כדן סתם יין משום חשש ניסוך ולפי"ג דשיקר גזירת יין משום צנתיבין וכמשי"כ ח"י שנת י"ז צ' מ"מ כיון דכחמירו לאסור גם כהנאה משום חשש ניסוך, צכלל גזירה זו אף מין ישראל לפי"ג דנתו מותרת וכדאמר צסוגין אשתו לה מפקיר מ"מ יינו אסור משום ניסוך, והיה אפשר לומר דדוקא מין באדוק אסור יינו אבל ישראל עובד עכ"מ ואינו אדוק כיון דאין זכחו אסור משום תקרובת עכ"מ גם יינו מותר, אבל שמעתי מאחמ"ו זללה"ה ראי' מכרעת דגם זה שזכחו אינה אסורה משום תקרובת מ"מ יינו אסור מהא דאמר חולין ד' צ' יינו סתם יין הוא ועדיין לא נאסר סתם יין אלמא דאחאצ צכלל גזירת סתם יין לפי"ג דנתו מותרת זכחו מותר כהנאה שהרי צגמ' צעי לאחויי ראי' גרי"ע דמומר לעכ"מ מותר לאכול משחיטתו מהא דיהושפט שאכל משחיטת אחאצ ואם כ"ו אמרינן צו סתם מחשבתו לעכ"מ הלא צללה"ה זכחו אסור משום תקרובת עכ"מ הלא ודאי אין אחאצ כמין שלא עבד הלא צכסתת אחצל ומ"מ יינו צכלל גזירת סתם יין.

ומיהו מין של חיילול שנת או לכה"ה ואינו עובד כ"מ היה נראה דיינו מותר דכא נכרי שאינו עובד עכ"מ יינו מותר כהנאה כדאיתא ציר"ד סי' קצ"ד סי', ואינו אסור הלא צשתי משום צנתיבין וכיון דצמין לחיילול שנת ליכא לא משום צנתיבין ולא משום ניסוך אין לנו משום מה לאסור יינו, וצרי"מ לא הזכיר לאסור יינו של ישראל מומר שאינו עובד עכ"מ, ואמנם צצ"י יו"ד סי' קי"ט הביא השו"ת הרשב"ה שפשוט לו דמחלל שנת צפרהסיא או כופר צדברי רז"ל עושה יו"ג ולא נחגלה מקורו. ונראה דפתו ושלקו דינו כיינו, וכ"כ הפמ"ג סי' קי"ב סק"צ צש"ד צשם הפרי"ח, דפתו של מחלל שנת צפרהסיא אסור אבל צפ"ת סי' קי"ב סק"ה צשם הצפלי"מ כ' דפה מותר וזה דלא כמשי"כ צפ"ת סי' קי"ג סק"ה.

Rabbi Yaakov Daniel Travis

חזון איש יורה דעה סימן ב ס"ק כח

כח) בח"א אה"ט נשים סימן קי"ה כתבנו נדעת הגאונים דאין מומר זוקק ליצום כל אותו שדינו כמין לענין שחיטה חינו זוקק ליצום, וכתבנו שם דמומר נד"א להכעיס או כופר בתורה שצ"פ בכלל זה, אבל למה שנתבאר לעיל אין מומר להכעיס נד"א בכלל זה רק ברודף אחר האיסור נדעת הרא"ה, וכן כופר בתורה שצ"פ דוקא כופר גם צעקו עול המלות, ועוד יש צוה תנאי שלא יהי אנוס וכמ"כ הר"מ פ"ג מהלכות ממרים ה"ג דצניחם ותנמידהם חשיבי כאנוסים וכתיווק שנשבה, ותינוק שנשבה מציא קרצן כדאמר ר"פ כנג גדול, ומלווין אנו להחיותו ואף להלל עליו השבת בשביל הללחו, וצבגה"מ פ"ו מהלכות דעות כתב דאין רשאין לשנאחו אלא אחר שאינו מקבל תוכחה וצסוף ספר אהבת חסד כתב צ"ש הגר"י מולין דמנחה להבוצ אה הרשעים מה"ט והציא כן מחשבת מהר"מ לוצלין כי אללנו הוא קדם תוכחה שאין אנו יודעין להוכיח, ודיינין להו כאנוסין ולכן אי אפשר לנו לדון צוה לפטור מן היצום, וכן לענין שאר הלכות.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קצט סעיף ד

ואפילו גר שמל ולא טבל אין מזמנין עליו.

מגן אברהם סימן קצט ס"ק ב

ולא טבל. וכל זמן שלא טבל כראוי מקרי לא טבל, כמ"ש ב"ד סימן קכ"ד ס"ב, ופשוט דמי שהוא רשע בפרהסיא ועובר עבירות וכ"ש מומר דאין מזמנין עליו דלא גרע מע"ה בזמן התלמוד:

באור הלכה סימן קצט סעיף ג

ע"ה גמור וכו' - עיין במ"ב מש"כ דכ"ש אם הוא רשע גמור ועובר עבירות בפרהסיא דאין מזמנין עליו ועיין בפמ"ג שכתב דאין סתירה לזה מסי"א דמבואר שם דדוקא כשנידוהו על עבירה הא לא"ה מזמנין עליו דהתם בעבירה אחת וכאן בעבר על כמה עבירות ולענ"ד נראה דאין חילוק בדבר אלא דלענין שארי דברים שבקדושה כגון לענין קה"ת ונ"כ ושאר דברים שבקדושה דצריך עשרה בודאי אפילו עבר על כמה עבירות לתאבון כ"ז שלא נידוהו נמנה למנין עשרה דהכי משמע מסתימת המחבר לעיל סימן נ"ה סי"א ע"ש [וגם דהראיה שהביאו ע"ז שם מעכ דכתיב ביה חטא ישראל דאע"פ שחטא ישראל הוא מורה ג"כ הכי דהתם הלא היה שם חילול שבת ועוד כמה עונות] והכא לענין זימון מסתברא שאפילו עבר עבירה אחת בפרהסיא במזיד

[כגון שאכל חזיר או נבלה וטרפה שהוא דבר המפורסם בישראל לאיסור] אין מזמנין עליו והטעם דענין זימון הוא שחיובו בא ע"י שמתחלה התחברו יחד לאכילה ובשביל זה צריך ג"כ אח"כ להתחבר ולברך להש"י על אכילה שאכלו וע"ז איתא במשנה דאם הוא ע"ה אין מזמנין עליו והיינו עבור שפשע שלא למד לכך אין להתחבר אתו כדי לזמן כמו שכתבו הפוסקי' וע"כ קאמר המ"א דאם הוא רשע ועובר על התורה בפרהסיא בודאי אין נכון להתחבר אתו לזמן [ובסי"א לא מיירי בכה"ג] וממילא מסתבר דאפילו אם ראוהו פ"א בפרהסיא שפקר בעבירה ג"כ אין לזמן אתו. ותדע דלענין זימון החמירו הרבה יותר דהרי בודאי אפילו ע"ה גמור מצרפין אותו לעשרה לענין קדיש וברכו וכה"ג ולענין זימון איתא במשנה דאין מזמנין עליו א"ו דלענין זימון חמיר הרבה יותר וכמו שכתבנו הטעם. ולפי כ"ז מה דאיתא לעיל בסימן נ"ה דאם לא נידוהו מצטרף למנין עשרה היינו רק לשאר דברים שצריך עשרה אבל לענין זימון בשם בודאי לא דלא עדיף מע"ה בזמן התלמוד ואולם היה אפשר עוד לומר דמה דאיתא במשנה דע"ה אין מזמנין עליו היינו דוקא לשלשה אבל לענין סניף לעשרה עושין ולפ"ז דינא דמ"א לענין רשע שעובר בפרהסיא ג"כ דוקא לענין שלשה ולא לענין עשרה. ולפ"ז מה דאיתא בשו"ע לעיל בסימן נ"ה דנמנה לעשרה היינו אפילו לענין זימון בשם וצ"ע:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן כג

נשאלתי מתלמידי הרב ר' אברהם יוסף ראזענבערג שליט"א אם יש בשעת הדחק לצרף מחללי שבתות לעשרה, והשבתי דלמנהגנו שאף בשביל יחיד פורסין על שמע ואומרין קדושה כתלמידי רש"י בשם רש"י שהביאו תוס' במגילה דף כ"ג ואיפסק כן בש"ע או"ח סי' ס"ט יש לצרפם, דהא כיון שמקרא אחד ילפינן הדין בקדוש השם ליהרג בשאר עבירות שהוא בעשרה, והדין שאין אומרין דבר שבקדושה בפחות מעשרה, ולכן כשם שקדוש השם ליהרג הוא מחוייב אף לפני עשרה כופרים ומומרים אם אף הם מישראל כדמוכח כן מהא דסנהדרין דף ע"ד דפשיט בעית ר' ירמיה בתשעה ישראל ונכרי אחד שאינו מחוייב אלא בכולהו ישראל דאתיא תוך תוך ממרגלים שהיו כולהו ישראל כדפרש"י והתם הא היו כופרין בפרהסיא שגרעי ממחללי שבתות עיין בערכין דף ט"ו אלמא שלזה עדיפי מומרים מנכרים א"כ בהכרח שגם לענין לומר דברים שבקדושה מצטרפי.

אבל להסוברין דבעי לכה"פ רוב מנין אפשר שכיון דלא מקיימי יש להחשיבם כלא מתחייבי כדסברי התוס' כן לענין שחיטה שלא מיחשבי בר זביחה ולכן אפשר שלא יצטרפו כדסובר הפמ"ג וגם לדידהו יש לפקפק דאולי רק התם משום שמפרשין דמה שמצריך תורה שהשוחט יהיה בר זביחה שהוא מקרא דמוזבחת שילפינן מה שאתה זובח אתה אוכל יש בלשון הזה גם שיהיה זובח למעשה כמו שיש בלשון הזה שיהיה מחוייב בזביחה, וכן בגיטין דף מ"ה שממעט מוקשרתם כל שאינו בקשירה שפסול לכתובת סת"מ אף מומר נמי משום שבלשון זה יש גם שיהיה קושר למעשה כמו שיש בלשון שיהיה מחוייב בקשירה, אבל לא משום שסברי דלא מקיימי הוא כלא מתחייבי במקום שלא נאמר לשון ששייך ע"ז גופא, ולכן אם אך עתה מתפללים יש מקום להתיר לצרפם אף לדידהו, אבל לדידן לברכו ולקדיש ולקדושה יש לצרפם. ואם ישמעו להש"ץ יכול לומר כל התפלה להוציאם דכיון שמחוייבין בתפלה יכול להוציאן אבל מעלת תפלה בצבור מסתבר שלא יחשב, אבל יש לעשות כן בשעה"ד לצאת ידי קדיש וקדושה וברכו. ולענין קריאת התורה שצריך דוקא שיהיו כולם או רובן מחוייבין הוא ג"כ בספק זה שבארתי להסוברים דבעי רוב מנין הפריסת שמע, כי גם קה"ת שבעינן עשרה משמע במגילה שם שהוא מדין דבר שבקדושה לא יהיה בפחות מעשרה. משה פיינשטיין.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תמג סעיף ב

ישראל שהיה בידו חמצו של ישראל אחר בפקדון יעכבנו עד שעה חמישית, ואם לא בא בעליו ימכרנו לא"י ואם לא מכרו חייב לבערו בזמן איסורו, אפילו אם אינו חייב באחריותו.

משנה ברורה סימן תמג ס"ק יד

אפילו אם אינו חייב באחריותו - ואפילו אם לא קיבל עליו שמירה כלל [אחרונים] ואף על גב דהוא אינו עובר עליו מ"מ צריך לבערו כדי שלא יעבור עליו המפקיד דכל ישראל ערבים זה בזה [ב"ח ומ"א] ודעת הגר"א דיש עליו חיוב מן התורה לבער אף שהחמץ אינו שלו כיון שהחמץ בביתו והוא של ישראל וכן דעת הצ"ח ובית מאיר ע"ש:

שו"ת בנין ציון החדשות סימן כג

פסקים שלא להלכה למעשה

מה שכ' מעכ"ת נ"י שהוא הי' נוהג לאסור בשתיית יין שנגע בו ישראל מחלל שבת בפרהסיא מפני שהוא מומר לכל התורה כולה והוכיח כן משו"ת המבי"ט שהביא בנקודת הכסף י"ד (סי' קכ"ד) לאסור בשתיית יין שנגעו בו קראים מפני שהם מחללים את המועדות והמה כמחללי שבתות. אמנם יש מי שחולק עליו ולכן שאל אותי איך דעתי בזה. לענ"ד הדין עמו דכיון דמחלל שבת בפרהסיא הוא כמומר לכל התורה דינו כעובד ככבים/כוכבים/ ואפשר שאפילו המהרש"ל שהביא בנקודת הכסף שם שס"ל דקראים אינם אוסרים מודה בזה דקראים אינם מחללין שבתות רק מועדות מפני שחולקים על קביעות שלנו וששה מחלל מועדות למחלל שבתות לא ס"ל. אבל במחלל שבת ממש דלכ"ע הוי מומר לכל התורה אפשר שגם המהרש"ל מודה. וא"ל כיון דגזירת יינם הוא משום בנותיהם והרי בנות מחללי שבתות לא נאסרו. ז"א דא"כ מומר לעבודת ככבים לא יאסור יין בשתי' ולפי מה דאמרין בחולין (דף ד') אוסר וצ"ל כמש"כ הר"ן בחידושו שם וכמו שהעתיק גם מעכ"ת נ"י כיון דהוי ככתי גמור הוא בכלל גזירתן אעפ"י שאין בבנותיו איסור חתנות וא"כ ה"ה במומר לחלל שבת בפרהסיא. וכ"כ הרשב"א בשו"ת הביאו הבי"י (סי' קי"ט) דמומר לחלל שבת בפרהסיא יינו יי"נ. והנה עד כה דברנו מעיקר הדין איך לדון מחלל שבת בפרהסיא אבל לפושעי ישראל שבזמנינו לא ידענא מה אדון בהם אחר שבעו"ה פשתה הבהרת לרוב עד שברובם חלול שבת נעשה כהיתר אם לא יש להם דין אומר מותר שרק קרוב למזיד הוא ויש בהם שמתפללים תפילת שבת ומקדשים קידוש היום ואח"כ מחללים שבת במלאכות דאורייתא ודרבנן והרי מחלל שבת נחשב כמומר בלבד מפני שהכופר בשבת כופר בבריאה ובבורא וזה מודה ע"י תפילה וקידוש ומה גם בבניהם אשר קמו תחתיהן אשר לא ידעו ולא שמעו דיני שבת שדומין ממש לצדוקין דלא נחשבו כמומרים אעפ"י שמחללין שבת מפני שמעשה אבותיהן בידיהם והם כתינוק שנשבה לבין עובדי ככבים כמבואר (סי' שפ"ה) וכ"כ גם המבי"ט (סי' ל"ז) ואפשר נמי דצדוקין שלא הורגלו בתוך ישראל ולא ידעו לעיקרי הדת ואינם מעיזין פניהם נגד חכמי הדור לא חשבי מזידין וכו' יע"ש. והרבה מפושעי הדור דומין להם ועדיפי מהם שמה שמחמיר הר"ש בקראים להחשיב יינם יי"נ אינו מפני חילול מועדות שדומה לשבת בלבד אלא מפני שכפרו גם בעיקרי הדת שמלין ולא פורעין ואין להם דיני גיטין וקדושין שע"ז בניהם ממזרים. ובזה רוב הפושעים שבזמנינו לא פרצו. ולכן לענ"ד המחמיר להחשיב נגיעת יין של

הפושעים הללו לסתם יינם תבוא עליו ברכה. אכן גם למקילים יש להם על מה שיסמכו אם לא שמבורר לנו שידוע דיני שבת ומעזי פניו לחללו בפני עשרה מישראל יחד שזה ודאי כמומר גמור ונגיעת יינו אסור. כנלענ"ד הקטן יעקב.

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן לה

א כיבוד באכילה ושתייה למי שידוע שלא יברך

בהא דצריך כל אדם לשום דרכיו ולכוין מעשיו לשם שמים, חושבני, במי שבא אליו אורח חשוב, אשר איננו שומר תורה ומצוה, אבל עדיין יש לו אהבה לבני תורה, וגם תומך במוסדות תורה וכדומה, ואם הבעה"ב לא יתנהג אתו בנימוס המקובל לכבד אותו במידי דמיכל ומשתי, בגלל זה שמצד הדין אסור ליתן לאכול אלא למי שידוע שנוטל ידיו ומברך (כמבואר בשו"ע או"ח סי' קס"ט סעי' ב'), וכמו כן אם אפילו בצורה מכובדת יבקש ממנו ליטול ידים ולברך, יראה הדבר כפגיעה ועלבון בכבודו, וזה גם ירגיז אותו מאד, ויתכן שבגלל הדבר הזה יתרחק חו"ש ביותר מהתורה, וגם יבוא לידי כעס ושנאה על כל ההולכים בדרך התורה, דבכה"ג חושבני, שנכון באמת לכבד אותו באכילה ושתי, ולא לחשוש כלל לאיסור של לפני עור לא תתן מכשול, משום דאף שאין אומרים לאדם לעשות איסורא זוטא כדי להציל אחרים מאיסורא רבה, ואסור ודאי להפריש תרו"מ בשבת כדי להציל בכך אחרים מאיסור חמור של טבל, מ"מ בנידון זה, הואיל וכל האיסור של הנותן לו לאכול הוא רק עבירה של נתינת מכשול, וכיון שאם לא יתן לו לאכול הרי יכשל האורח באיסור יותר גדול, נמצא דליכא כלל שום עבירה, כיון דליכא הכא שום נתינת מכשול, אלא אדרבה יש כאן הצלה ממכשול גדול מאד ע"י זה שהחליף אותו בקום ועשה במכשול יותר קטן. /מילואים והשמטות/ +ואף שכעי"ז כתב גם הרעק"א ביו"ד קפ"א ס"ו לענין אשה המקפת פאת ראש האישי ומ"מ כתב רק בלשון "ואולי", שאני הכא דבזה שהוא נמנע מלכבדו הוא עצמו חשיב כמכשילו ביותר.

ונראה שאם אחד רואה בחברו ששותה יין של ערלה, ואינו יכול בשום אופן למונעו אלא ע"י זה שיחליף אותו ביין של טבל, או של סתם יינם, דמסתבר דאין כאן שום איסור בזה שעושה מעשה בקום ועשה, ונותן לו יין של טבל, כיון דלא קעביד שום מכשול, אלא אדרבה מציל אותו בכך ממכשול יותר גדול. (אך מסתפק אני לפי הכלל הידוע של המל"מ בפ"ד ממלוה ה"ב, דאין אדם נפטר מלפני עור אלא א"כ יכול הנזיר ליקח את היין בעצמו, או יש עכו"ם שיתן לו, אבל לא מפני זה שיש ישראל אחר דלא איכפת ל' לעבור ע"ש, דלפי"ז איך הוא הדין בכה"ג שיש עוברי עברה שמוכרים נבלה וטרפה לישראלים, אם מותר לישראל כשר למכור להם טרפה דרבנן, מי אמרינן דשרי, הואיל ומציל בכך את האוכלים מאיסור דאורייתא, או אפשר דמחמת האחרים שעוברים על לאו דלפני עור, אי אפשר לנו להתיר משום כך למכור טרפה דרבנן, ולהפקיע מזה האיסור של לפני עור).

ומה שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ, אף על פי שע"י זה לוקח ממנו גוף הפירות של שביעית, היינו מפני שזה ממש אותה עברה, וגם אפשר שע"י הדמים הוא עלול יותר לבוא לידי עברה מאשר אילו היו נשארים אצלו הפירות עצמו, משא"כ בנד"ד, ה"ז דומה למי שקוטע אצבע מרגלו של חברו בכדי להציל אותו בכך מקטיעת כל היד שלו, דפשוט הוא דאינו קרוי מזיק אלא מתקן, ומצוה הוא דקעביד ולא עברה, כך גם כאן אינו חשוב כמכשיל אלא אדרבה במעשהו זה הוא מציל אותו מעון חמור של שנאת תורה ולומדי', ולכן נראה דלפי הצורך שפיר רשאי לכבד אותו במאכל ומשתה, וצריך לעשות כן אף על פי

שזה בקום ועשה, וכע"ז פירשו קרא דאל תוכח לך פן ישנאך, דכיון שזה ללא הועיל הרי אתה מכשילו בלאו של לא תשנא את אחיך, ואעפ"כ הדבר צריך הכרע. /הערת המחבר/ +הלום נודע שמרן בעל החזו"א זצ"ל בשביעית סי' י"ב או"ט אינו מתיר בכה"ג באיסור ודאי.

שו"ת מהרש"ם חלק ו סימן צה

אך דמבואר במהרי"ק וב"י דאם עושה שטר בשם הלוה ונותן למלוה לכו"ע אסור, ועי' בליקוטי חת"ס חלק ששי סי' כ"ו באורך בזה. וא"כ גם בנ"ד אין שום היתר זולת אם השליח מקבל על עצמו חיוב תשלומי הריבית בפני המלוה כמ"ש הח"ד סק"ה, ואף שהלוה יתן לשליח הריבית שרי, ועוד י"ל לפמש"ל בשם הרדב"ז דכל האיסור ללוות ממנו - מפני שמכשילו, וזה דלא כמ"ש הש"ך סק"ג שעובר גם בלא תשיך, ובאמת שברא"ש פ' איזהו נשך סי' נ"ב ובתוס' ע"ז כ"ו ע"ב מבואר כהש"ך, אבל בטור השמיט לשון זה ונקט רק לאו דלפ"ע וכ"ה בנמוקי יוסף ובמרדכי סי' של"ה בשם ר"י, וא"כ לפמ"ש בתשו' פ"מ דבדאיכא ישראלים אחרים שעוברים ע"ז ליכא משום לפ"ע, ובתשו' שבסו"ס דע"ת סי' ח' העליתי דבכה"ג דליכא אלא משום מסייע ידי עוברי עבירה - במקום דוחק פרנסה שרי, א"כ ה"נ בנ"ד שהוא צורך גדול כפי מכתבו, ומסתמא יש ישראלים חשודים הלווים אצל מומר זה, ובפרט לפמ"ש הש"ך סי' קנ"א סק"ו דבמומר שרי דא"צ להפרישו, ולפמ"ש הדג"מ שם במקום מזיד שרי גם בישראל, ולפימ"ש הפמ"ג בא"ח סי' קס"ג בדרבנן שרי בכל גווני א"כ ה"נ בנ"ד, ומ"מ קשה להקל זולת באופן שכתב הח"ד.

שו"ת משיב דבר חלק ב סימן לב

אבל כ"ז לדעת הירושלמי משא"כ לש"ס דילן דלא ס"ל טעם ההיתר משום שתולין בדבר הרחוק, כפשטא דגמ' דמקשה מ"ש רישא מ"ש סיפא וכקושיית התוס' לשיטתם בסד"ה משאלת, אלא ס"ל לתלמודן דאפילו בלי שום תליה בהיתר שרי משום דרכי שלום לסייע לפני מעשה העבירה, א"כ ה"נ דשרי בשכר ופרנסה ורק בחנם אסור, והיא היא דעת הרמב"ם שכתב בה' תרומות (פי"ב ה"ו) ישראל שעושה פירותיו בטומאה אין בוצרים עמו ואצ"ל שאין דורכין עמו מפני התרומה שתעשה בטומאה, הרי דייק רבינו דאיסור הוא מפני התרומה ולא משום שיאכל בטומאת חולין, וככה בה' בכורים (פ"ח סי"ג) כתב הרמב"ם אשת חבר מרקדת ובוררת עם אשת ע"ה אבל משתטיל מים בעיסה לא תסייע אותה מפני שהיא עושה עיסתה בטומאה וכן הנחתום שעושה בטומאה לא לשין ולא עורכין עמו כו', הרי עירב שני המשניות דגיטין וע"ז בהלכה אחת, דבשניהם לברור עמה שרי וללוש אסור, והיינו משום דכבר יכולה לפרוש חלה מש"ה הרי עושה עבירה דמטמא חלה, אבל לברור עמה שרי בין משום דרכי שלום בין לפועלים בשכר שרי, וכבר מצינו בגיטין (דף ס"ב) בענין אחר דמשום כדי חייו של גבל ובדד התירו, וה"נ מה דשרי משום דרכי שלום מותר משום כדי חייו, היוצא מזה דלדעת רש"י ורמב"ם אסור לזווג בעלי עבירה בחנם, אבל מי שפרנסתו בכך לזווג, שרי לכו"ע: נפתלי צבי יהודא ברלין.

הקדמה לספר תקנת השבים

למותר לציין גודל הזהירות וההקפדה הנדרשת לדקדק בהלכה וככל שהאדם מרבה לדקדק שכל מעשיו יהיו בדקדוק ההלכה יש בזה סימן מובהק של יראת שמים, אבל עכ"ז אין בזה סתירה למה ששמתי עיקר יגיעתי בכל ענין מהנ"ל לחתור לצד היתר וקולא, דאין זה חס ושלום מחמת חוסר הקפדה וזלזול בעניני הלכה אלא מתוך גודל החובה להקל על בעלי התשובה שימשיכו בדרכם החדשה, בחיי תורה ומצוות, וביררתי בכל דין עד היכן הוא עיקר הדין ומה הוא תוספת על העיקר, באופן של לכתחילה ובדיעבד, שזו עבודה המוכרחת כדי למצוא עבורם תקנה, ולהקל עליהם יגיעתם. ולפענ"ד פירוש מילת פסק הלכה היינו "לחתוך", כלומר לקבוע את השורה התחתונה עד היכן יתכן להקל בתוך המסגרת של עיקר ההלכה. וכן שמעתי מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שכשם שמצאנו שאלות ונידונים על **הפסד מרובה** וצורך גדול, שזה סיבה להקל כעיקר ההלכה, כמו כן שאלות שבעניני בעלי תשובה אפשר להקל מחמת צורך זה, ועיין בפתיחה של הספר תורת חטאת של הרמ"א בענין זה.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן נד

בענין קים ליה בגוה לנאמנות באיסורין

ליובאן. בהיותי במאסקווא בשנת תרצ"ד נשאלתי בדבר שהאבות ניזונים במדינה הזאת בעוה"ר על שלחן בניהם ובנותיהם האוכלים נבלות וכל דבר איסור ורובם הם כופרים בה' ובתורתו ושבקי היתרא ואכלי איסורא וא"כ אין נאמנים על איסורים ואין להאבות החלושים והזקנים עצה איך לאכול בשר כשצריכים לבריאותם וגם לא כל דבר מבושל דאף שסתם כלים אינם בני יומן מ"מ הרי הוא כלכתחלה כיון שקבע מושבו אצלם.

וחדשתי שיש מקום להקל להרבה אנשים, באם האב יודע וקים ליה בגוה דבתו וכלתו שלא יכשילוהו באיסור משום דמכיר טבעה בידיעה ברורה ע"י שניסה אותה הרבה פעמים וראה שאינה מכשילתו מטעם שאינה רוצה לצער או שטבעה שלא להעביר אחרים על דעתם, יכול לסמוך עליה ולאכול מה שמבשלת בעדו מבשר וכל דבר כשאמרה לו שהוא מבשר כשר ובכלים שהזמינה עבורו. משום שלא נכנס זה בגדר נאמנות אלא בידיעה עצמית שהוא כראיה ממש כיון שידוע בברור שאינה משקרת לו.

וראיה גדולה לזה מהא דכתובות דף פ"ה דהימנה רבא לבת ר"ח לאפוכי שבועה אשכנגדה וא"ר פפא השתא דאמר מר קים לי בגויה מלתא הוא כגון אבא מר ברי מרענא שטרא אפומיה והרי הוא דבר שצריך שני עדים דמטעם זה לא האמין רבא לר"פ לאורועי שטרא דאין אחד נאמן להוציא שטר חתום מיד המחזיק בו כדאיתא ברש"י ומ"מ מועיל קים לי בגויה לאורועי שטרא. אף שודאי אין סברא לומר דרבא לא היה מאמין בר"פ כבת ר"ח דהא הקשה ר' אדא בן מתנא לא יהא ר"פ כבת ר"ח חזינן דלא גרע ר"פ מבת ר"ח דאל"כ לא היה לו מה להקשות אם היה שייך להסתפק שמא בת ר"ח גדולה בצדקתה מר"פ וגם רבא לא השיב לו שבת ר"ח גדולה מר"פ אלא ודאי דר"פ היה מוחזק בחסידות עוד יותר מבת ר"ח ושגם רבא ידע זה ולכן הקשה שפיר וא"כ צריך להבין טעם רבא מ"ט גרע ר"פ מבת ר"ח.

וצריך לומר דמצד נאמנות היינו שאינו יודע בידיעה עצמית שאינו משקר רק מחמת שהוא צדיק וחסיד יודעין שלא משקר ויש להאמינו, אינו כלום להאמינו ביחידי דהתורה נתנה גבול שאף משה ואהרן אין נאמנים ביחידי לדיני ממון כמו כל אדם שהם בחזקת כשרות ולא נתנה תורה לשיעורים שכל אחד יאמין מי שרוצה ולכן כל כח הנאמנות נתנה תורה לכל איש שסתמו הוא בחזקת כשרות כמו לצדיק וחסיד היותר גדול בעולם כמשה ואהרן והצריכה דוקא שנים. אבל זהו רק מדין נאמנות שלא מכיר האיש וטבעו ומדותיו בעצם רק מצד חזקתו אבל אם יודע ומכיר את האיש בעצם מצד טבעותיו ומנהגיו שניסוהו הרבה פעמים וראה שאינו משקר אין זה מצד נאמנות אלא הוא כראיה ממש כיון שהוא ידיעה עצמית שיודע ומכירו שלא מצד חזקות. ולכן אף שודאי ידע רבא שר"פ איש נאמן כיון שהוא צדיק וחסיד עוד יותר מבת ר"ח אבל עכ"פ הוא רק מצד חזקתו ונכנס בגדר נאמנות שע"ז נתנה תורה גבול שאף משה ואהרן אין נאמנים ביחידי כסתם איש. וזהו מה שאמר רבא אף על גב דאיכא מר ע"א לאו כלום הוא פי' אף שברי לי שאינך משקר מ"מ ע"א לאו כלום הוא דהתורה פסלו שלא ניתן לשיעורין ושאיני בת ר"ח שקים לי בגוה פי' ידיעה עצמית שלא נכנס בגדר נאמנות אלא כראיה שלו ממש. וזה שלא קרעין שטרא אפומיה הוא מחמת שהרי רק לר"פ נאמן אבא מר בריה ולדיינים אחרים שאין מכירין אותו בעצם הרי לא יאמינו לו יותר מסתם איש ולכן אינו יכול לקרוע השטר שהוא כשר אצל דיינים אחרים ורק שהוא אינו יכול להזדקק לו ודנהו כשטר פסול כפרש"י.

ואפילו להרי"ף והרמב"ם שסברי כהר"ח בתוס' שרק מצריכו שבועה הוי ג"כ הנאמנות לזה מטעם שהוא ידיעה עצמית שלא מגדר נאמנות אך שסובר שמ"מ הוא רק כבורר בעלמא שמועיל שבועה כנגדו. וכן מוכח לשון הרמב"ם פכ"ד מסנהדרין ה"א שטעם הנאמנות הוא כידיעת הדיין עצמו שכתב א"כ למה הצריכה תורה שני עדים שבזמן שיבואו לפני הדיין שני עדים ידון ע"פ עדותן אף על פי שאינו יודע אם באמת העידו או בשקר עיין שם חזינן מזה שמה שדן בקים ליה בגויה הוא שכיון שמכירו בעצם שאינו משקר הוא כידיעה עצמית שלא מטעם גדר נאמנות. וא"כ גם לגבי איסורין בחשוד שאין לו נאמנות מצד דין נאמנות שהחשוד על הדבר לא מעידו, הוא רק בסתם אדם שאינו מכיר בבורר טבעותיו ומנהגיו אבל כשמכירו בבורר ויודע שאף שהוא חשוד לאכול בעצמו לא ישקר לאחריני או שאף רק לו לא ישקר להכשילו יכול להאמינו משום דהוי זה כידיעה עצמית שלא מטעם נאמנות.

ולא מבעיא לרש"י והראב"ד אלא אף להרמב"ם והרי"ף שהוא רק כבורר שמועיל שבועה נגדו מ"מ הוא ברור כזה שמועיל באיסורין דהא נאמנות ע"א בממון מצריך רק שבועה ומועיל לגבי איסורין א"כ גם קים ליה בגויה דמועיל להצריכו שבועה בממון הוא מועיל לגבי איסורין. ולכן אם האב מכיר בבתו וכלתו שלא יכשילוהו באיסורין בידיעה ברורה אף שבעצמם הם חשודים לאכול יכול להאמינם ולאכול מה שבשלו בעדו ואמרו לו שהוא בשר כשר ובכלים כשרים. ויש מקום להתיר גם לאחרים לאכול ממה שבשלו לאביהן דאף שבממון לא יאמינוהו דיינים אחרים שמטעם זה לא קרעין השטר לרש"י כדבארתי, הוא רק בממון שעד אחד אינו נאמן וא"כ ר"פ גופיה אינו נאמן מה שאמר לדיינים אחרים שאבא מר בריה קים ליה בגויה שלא ישקר אבל באיסורין שע"א נאמן א"כ יש להאמין להאב גם אחרים מה שאומר שקים ליה בגוה דבתו שלא תכשילוהו ושקדרה זו בשלה בעדו ויוכלו גם אחרים לאכול.

ואף שכתבו הרי"ף והרמב"ם דבזה"ז אין דנין דין קים ליה בגויה מסתבר שהוא רק בדיני ממון ולא באיסורין שאין בזה דין ב"ד ולכן בשעת הדחק ולאנשים חלושים יש להקל אם יודע בבורר שקים ליה בגוה מצד טבעותיה ומנהגיה באיזה נסיונות שלא

תכשילהו לסמוך עליה ולאכול ממה שמבשלת בעדו ואמרה שעשתה בהכשר אבל לאחרים ושלא בשעת הדחק ולבריאם יש להחמיר. משה פיינשטיין.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן מג

באינו שומר תורה אך מחזיקים אותו לאינו משקר אם נאמן באיסורין

בדבר אחד שאינו שומר מצות התורה וגם מחלל שבת אבל בני העיר מחזיקים אותו לאיש נאמן מאד שברור להם שלא ישקר וגם מע"כ מחזיק אותו לנאמן והוא מוכר בשר אם יש להאמינו כשאומר שמה שנתן להלוקח הרוצה דוקא בבשר כשר הוא בשר כשר. הנה בעצם הא ליכא נאמנות למחלל שבת בפרהסיא אף כשהוא לתיאבון כדאיתא בש"ע יו"ד סימן קי"ט סעיף ז'. והכוונה הוא אף לדבר שחמור בעיני בני אדם שסובר המחבר בסעיף ה' שאינו חשוד לזה אף שחשוד לדבר חמור ממנו בדיני עונשי התורה, דאל"כ הא אף במחלל בצנעא נמי הא ליכא דבר החמור יותר משבת והוי ממילא חשוד לכל הדברים שכולן אין חמורין כשבת, ולכן צריך לומר דאיירי אף לדבר החמור בעיני בני"א שהוא במדינה דחמור להם מאכלות אסורות מחלול שבת שאם הוא רק מחלל בצנעא נאמן עלייהו וכיון שמחלל בפרהסיא אינו נאמן משום דהוא כמומר לכל התורה כעכו"ם וכופרים.

איברא דלפ"מ שכתב הש"ך /יו"ד סי' קי"ט/ בס"ק י"ב דמה שחשוד לחמור חשוד לקל הוא דוקא למין איסור אחד כגון ששניהם בדבר מאכל וכיוצא בו הא לא"ה לא, הרי יש חלוק במחלל שבת בין בצנעא לפרהסיא דלמאכלות אסורות שהוא מין אחר משבת נאמן כשמחלל בצנעא ואם הוא בפרהסיא אינו נאמן אף למאכלות אסורות שהוא מין אחר וכן סובר גם המחבר בב"י, וכן אפשר לפרש החלוק לשיטת הפרישה אות ט' דמצד חשוד לחמור חשוד לקל הוא דוקא בדברים שיש לו הנאה מהם שלכן במחלל שבת בצנעא שהוא רק מדין חשוד לחמור אינו חשוד לשאר דברים אלא ביש לו הנאה מהם ובמחלל בפרהסיא אינו נאמן אף לדברים שאין לו הנאה מהם והסכים לו הט"ז /יו"ד סי' קי"ט/ סק"ח, וא"כ אפשר דלענין דבר החמור בעיני בני"א אף במחלל בפרהסיא יהיה נאמן כיון דישי לפרש החלוק לענין סברות הש"ך והפרישה, אבל מ"מ כיון דחלוקים אלו של הש"ך והפרישה לא הוזכרו בדברי המחבר שבש"ע דוחק לומר שקאי עלייהו בסעיף ז'. וגם יותר נוטה דבש"ע לא סבר המחבר החלוק בין איסורין דמין אחד לאיסורים משני מינים אף שבב"י כתב ע"ז וזה נראה לי עיקר דאולי כוונתו שהוא רק עיקר בפירוש תשובת הרמב"ן שמאמין לחשוד על איסור חמור לאיסור אחר אף לדבר קל, ולא שנראה לו עיקר גם לדינא, אלא שלדינא סובר כסתימת הטור שחשוד לחמור חשוד לקל ואינו מחלק, שמשמע שאף לאיסורין ממין אחר אם הם קלים הוא חשוד, וחלוק הפרישה נמי לא סבר וכדפליג עליה גם הש"ך /יו"ד סי' קי"ט/ בס"ק י"ג, וא"כ הוא קאי רק על חמור בעיני בני"א שבסעיף ה' שמחלל בפרהסיא אינו נאמן. אך אף אם נימא שאף שלא הזכיר בש"ע החלוק בין מין איסור אחד למין אחר מ"מ סובר החלוק לדינא שא"כ הוי החלוק דשבת בין בצנעא לפרהסיא דבסעיף ז' גם לענין איסור מין אחר או שסובר גם כהפרישה ואיכא עוד חלוק, מ"מ ודאי קאי גם על החלוק המפורש בש"ע שהוא תניא כאן ולא שאיירי דוקא על מה שלא תניא ולא על התניא. ולכן אף אם נימא שבמדינה זו חמיר לבני"א מאכלות אסורות מאיסור מלאכה בשבת נמי הא כיון שמחלל שבתות בפרהסיא אינו נאמן לשום דבר אף למה שסובר דהם חמורים.

ונשאר רק מצד שמכירין אותו שאינו משקר שלכן אף שאין לו נאמנות מדין נאמנות התורה אולי יש להאמינו מדין קים ליה בגויה, שחדשתי בספרי אגרות משה חיו"ד סימן נ"ד מטעם שאין זה ענין נאמנות אלא ידיעה עצמית שהוא כראיה ממש, והוכחתי זה מהא דכתובות דף פ"ה עיין שם, אבל ע"ז צריך ידיעה ברורה כהא דבעל שמכיר את אשתו שהוא אתה תמיד כעובדא דרבא שהאמין לבת ר"ח אשתו וכאב את בנו כעובדא דר"פ ואבא מר בנו שהם מצד הרבה דברים שראו תמיד והכירו שטבעם שלא לשקר, ולא מצד איזה פעמים שיש לתלות שהיה לו איזה טעם שלא לשקר בפעמים ההם, ואולי היה זה בכוונה כדי שיחזיקוהו לאינו משקר ויסמכו עליו, שידיעת בני העיר את האיש ההוא לאינו משקר ודאי לא שייך שידעו בידיעה ברורה כראיה ממש דאף שאמר איזה פעמים למע"כ שאינו רוצה לאכול בשר שעברו ג' ימים אף בהודח שאין לו עבורו בשר, ודאי יש לתלות בהרבה דברים שטוב לפניו לומר עתה האמת, אבל כשיזדמן שאין לו צורך להגיד האמת אפשר שישקר כגון שיחסר לו בשר כשר יתן להלוקחים בשר נבלה בידעו שיסמכו עליו ולא יחקרו אחריו, וכבר ידוע הרבה מעשים באנשים שהחזיקום לנאמנים ולבסוף נודע שמכרו בשר נבלה.

ולבד זה הא חזקה לומר על מי שאינו משקר מצד טבעו בלא יראה מהשי"ת שגם עתה לא משקר ודאי לא שייך כי הרבה פעמים משנה האדם את טבעו בעצמו ובהשפעת אחרים ומצד תאות אחרות, ורק בסתם ישראל שיש לו חזקת צדקות הוא חזקה שאף נגד תאות אחרות לא יעבור איסורין, ואף בחשוד לעבור על איסור קל נשאר בחזקתו לדבר חמור שלא יעבור מצד יראת ה' ולהש"ך אליבא דהמחבר לא יעבור גם מצד יראת הבריות, (ולא ידוע לי מנא לו להש"ך לפרש כן בכוונת המחבר דהא יותר נראה לפרש דכשחמור בעיני בנ"א תלינן שגם לו הוא חמור שטועה בדין כמו שאר הבריות), אבל בלא יראה ורק משום שטבעו כך ודאי לא שייך חזקה ע"ז ולא סגי הידיעה מזמן רחוק, אלא רק באב את בנו ואיש את אשתו שהידיעה היא תמידית ומטעם זה גם לא אמרתי להתיר אלא לאנשים חלושים ובשעת הדחק, משום דאולי ידיעתו היא מזמן שיש לחוש שהוחלף טבעו, והכא שהידיעה ודאי אינה תמידית ויותר נוטה שאין להחשיב זה לידיעה ממש אין לסמוך ע"ז כלל אף בשעת הדחק וצריך להעמיד משגיח בחנותו. ומה שסוגר את חנותו בשבת כיון שידוע לכל שאינו שומר שבת אין זה כלום דסגירה זו ודאי היא רק כדי שיקנו ממנו שומרי תורה. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין